

in duhu našega jezika, neumestno. Vsekakor pa moramo biti pri tem zelo previdni, ker obstoji cela vrsta oblikovno popolnoma enakih izrazov, katerih pomen pa se bistveno razlikuje od slovenskega, n. pr. okno — jašek, rezan — žagan, pogon — obrat itd. Zato se je treba pri prevzemu sposojenk najprej dobro prepričati o njih pomenu, da ne povzročimo nesporazumov.

— Pri oblikovanju strokovnih izrazov je treba upoštevati splošno veljavna slovnična in pravopisna pravila, kolikor ta ne nasprotujejo natančnemu izražanju. Zato je razumljivo, da tehniški strokovnjak ne more ustvarjati svoje terminologije brez pomoči jezikoslovca. Mišljenje nekaterih, da strokovni jezik ne sega v jezikoslovje in da za iskanje in oblikovanje strokovnih izrazov zadošča le jezikovni čut, je nesprejemljivo.

— Osnova tehniške terminologije naj bo obstoječe živo besedišče.

— Ker je ljudsko izrazje za potrebe sodobne tehnike znatno prepičlo, so nujno potrebni novi izrazi. Te tvorimo po pravilih slovenskega besedotvorja, izhajati pa morajo iz definicije in ustrezati potrebam prakse.

— Pri ustvarjanju novih izrazov imajo prednost tvorbe s predponami in priponami, ker so v duhu slovenskega jezika.

— Oblike samostalnik + predlog + samostalnik za poimenovanje predmetov ali pojmov so sicer nepraktične, a jih ponekod ne moremo pogrešati.

— Pri udomačenih, a nepravilno tvorjenih izrazih je potrebna velika previdnost, ker je treba upoštevati ukoreninjenost izraza, njegovo uporabnost ipd.

Terminološki material pa ne more biti popoln, če pomena izrazov ne opredelimo. Pomen izrazov najpogosteje opredeljujemo z definicijami, čeprav je koristna tudi navezava na strokovne izraze v tujih jezikih, ker se s tem olajša prevajanje. Vsekakor pa je treba opustiti naziranje, ki je bilo razširjeno zlasti pri strokovnjakih, ki so študirali v tujini in ki so opredeljevali pomen slovenskih izrazov izključno s tujimi, ker so jim pač bili ti bolj poznani kot domači.

II

V drugem delu simpozija so koreferenti prikazali stanje slovenske terminologije v posameznih tehniških strokah. Iz poročil je bila razvidna velika razgibanost nekaterih strok, medtem ko so druge šele na začetku pobi, tako da bo treba še precej truda, preden bo delo uspešno steklo. Posebej je treba opozoriti na uspehe naslednjih strok: Varilci so uspeli, da je bila slovenščina sprejeta v dvanajstjezični mednarodni varilski slovar. Elektrotehniki so doslej izdali že tri zvezke *Slovenskega elektrotehniškega slovarja* (Osnovne definicije, Elektronika in Stroji in transformatorji), v katerem so razen definicij zbrani tudi srbohrvatski, francoski, angleški, nemški in italijanski izrazi, v tisku pa imajo še dva zvezka. Terminološka komisija za lesno in gozdarsko stroko je objavila oziroma objavlja svoje strokovno izrazje v strokovnih revijah *Les* in *Gozdarski vestnik*, agronomi pa imajo v tisku prvi zvezek svojega agronomskega slovarja. Uspešno so začeli tudi strojniki in čevljarji strokovnjaki. Zelo težavne pa so razmere v steklarski, keramični in gumarski stroki, kjer bo oranje ledine zahtevalo od terminologov mnogo volje in idealizma. Iz poročil je bilo razvidno tudi to, da je pogosto kljub požrtvovalnosti nekaterih strokovnjakov delo zamrlo zaradi pomanjkanja gromtnih sredstev.

Sklepi, ki so bili na simpoziju sprejeti, zagotavljajo, da se bo delo pri splošnem tehniškem slovarju pospešeno nadaljevalo, da se bo poživilo terminološko delo v vseh tehniških strokah, da se bo terminološko delo v bodoče razvijalo po enotnih načelih in vidikih ter v večji medsebojni povezavi, da se bo okrepilo izdajanje specialnih tehniških slovarjev posameznih strok in da se bodo posvetile vse sile doslednemu uvajanju enotne tehniške terminologije v vseh tehniških šolah in publikacijah.

France Mlakar

OBVEZNO BERILO V VIŠJIH RAZREDIH OSNOVNE ŠOLE

Poseben namen ima pri pouku slovenskega jezika obvezno berilo. Učni načrt predpisuje primerna dela, med katerimi izbere učitelj vsaj štiri. Kriterij zbiranja je odvisen od nekaterih pogojev. Slavist, ki poučuje v mestu, ima mnogo več možnosti, ker mu nudi knjižnica veliko več izbire kot učitelju na podeželju, ki se

prav zaradi nezadostnega števila knjig znajde marsikdaj v težkem položaju. S tem je že prisiljen, da kako delo črta iz seznama ali pa si pomaga, da izroči učencem po dvoje del, ki jih izmenoma preberejo do določenega roka. Pri tem pa mora dobro premisliti, katera dela bo določil kot obvezno berilo, ali bo izbral po avtorjih (vsi bero Bevka) ali po snovi (zgodovinska, socialni problemi, izseljenstvo) in podobno.

1. Prvo, kar mora učitelj poznati, je zaloga v šolski knjižnici oziroma možnost nabave iz kake druge knjižnice.

2. Poznati mora odgovarjajočo literaturo, primerno za posamezni razred.

3. Sestaviti mora načrt obveznega branja.

4. Delo učencev mora biti v šoli dopolnjeno, t. j. posebne ure so le za obravnavo berila.

Estetska, literarna, jezikovna spoznanja, ki so jih učenci pridobili ob obveznem berilu, mora učitelj uporabljati ob vsaki priložnosti. Tako si na primer ne moremo zamišljati, kako bi učitelj slovenskega jezika v 8. razredu obravnaval kateregakoli avtorja, ne da bi uporabil in upošteval vse znanje, ki so si ga učenci pridobili v prejšnjih letih prav ob obveznem berilu. Še tako vsestransko analizirano delo ne bo našlo v zgradbi celotnega dijakovskega znanja pravega mesta, če ne bo organsko povezano s snovjo iz literature v 8. razredu. Obvezno berilo vseh let je kot mozaik, ki pomaga graditi zaokroženo celoto.

Zelo važno je, da izbiramo domače berilo iz del, ki so učenčevi razvojni stopnji res v korist in so mu lahko razumljiva. Zato napravi veliko napako tisti pedagog, ki v nepremišljeni vnemi priporoči učencem 5. razreda, naj ob Bevkovem Tatiču, Tončku in Lukčevem škorcju prebero obvezno tudi Kaplana Martina Čedermaca. Roman veliki večini učencev ne ugaja, ker ne razumejo njegovega bistva, žal pa bodo zaradi prvega vtisa knjigo odklanjali tudi kasneje in bi tako ostala zanje zakopan zaklad. Prav tako napravi napako vsak učitelj, ki učencem 5. razr. odtegne branje pravljic, ker kasneje otroci ne bodo več segli po njih. Vsa leta moramo biti pozorni, da izročamo učencem tiste knjige, ki jih bodo notranje res zdravo razgibale.

Učni načrt navaja za posamezni razred precej del s pripombo, da izberemo med njimi najvažnejša. Nekateri učitelji navadejo učencem dela iz učnega načrta z naročilom, naj prebero npr. štiri (tudi več), ki so v knjižnicah na razpolago. To je gotovo najlažja pot, nikakor pa ne najboljša. V razredu se nabere veliko prebranega materiala najrazličnejše vsebine, ki ga ne moremo organsko obdelati z večino razreda. Tak način dela se mi za osnovno šolo ne zdi uspešen, ker ne more biti poglobljen. Če hočemo učence naučiti vrednotenja, ne moremo mimo analize. Zato je mnogo boljše, da obravnavamo z njimi kot obvezno berilo tista dela, ki jih morejo dobiti v roke vsi, ker bo le tako razred kot celota osvojil potrebno znanje.

Glede posameznih del, ki naj bi jih učenci prebrali, mislim, da v 5. razredu ne bi smeli mimo Finžgarjevega Gospoda Hudournika — žal ga ni na razpolago, ker Mladinska knjiga predolgo pozablja nanj — mimo Bevkove mladinske povesti, Seliškarjeve Posadke brez ladje, ene pravljicne in ene humoristične knjige.

Priprava na domače delo mora biti vestna. Že v začetku naj dobijo učenci vprašanja, ki naj veljajo za vsako knjigo in na katera zahtevajmo točne, kratke in smiselne odgovore. Na primer:

1. Katera pisateljeva dela že poznam in kaj vem o avtorju zanimivega?

2. Kje in kdaj se dogaja dejanje povesti?

3. Glavne osebe — stranske osebe.

4. Opiši zunanost in navade osebe, ki ti je bila najbolj všeč.

5. Izpiši si nekaj primerov pisateljevega živega izražanja!

Na ta vprašanja mora učenec odgovoriti ob vsakem domačem branju. Pri posameznih delih pa jih opozorimo še na posamezne značilnosti in določimo, ali naj delo obnovijo ali naj zgodbo nadaljujejo ali predrugačijo.

Obravnava dela bo v šoli lahko zelo živahna. Opise zunanosti oseb prebero iz zapiskov; povečini bodo zelo domiselni in bodo razgibali razred. Preiti moramo na vzgojno stran dela, razjasnimo socialno ozadje, poiščimo vzroke, zakaj so osebe po svojih značajih take in ne drugačne. Ne smemo pozabiti na avtorja: kje tiče vzroki, da je prav Finžgar napisal Gospoda Hudournika ali Bevk Tatiča ali Milčinski Ptičke brez gnezda ali Tavčar Visoško kroniko. Avtorja ne smemo odtrgati od dela, nasprotno: njegova osebnost, njegovo življenje nam narekuje smer, po kateri se bližamo razumevanju in vrednotenju. Če bomo tako skušali učence že zgodaj na-

vajati na bistvo literarnega dela, bomo dosegli, da bo pouk literarne zgodovine v 8. razredu lahko že precej poglobljen, učenci pa se bodo navadili iskati v delu mnogo več kakor samo zgodbo.

Za 6. razred so zelo primerne Vorančeve Solzice pa tudi Kranjčevi spomini na mladost (M. K., Imel sem jih rad). Prav tako še vedno prebiramo Bevka in Seliškarja (Bratovščina Sinjega galeba), spoznati pa moramo tudi Jurčiča z Domnom, pa tudi kak dober prevod, npr. Marka Twaina — Pustolovščine. Če nam knjižnica dovoljuje, preberimo Erjavčeve Živalske podobe že zaradi primerjave Erjavčevega opazovanja živali s Finžgarjevim.

Delo obravnavamo tako kot v preteklem letu, pogled na življenje pa poglobimo. Zelo hvaležno delo za spoznavanje odnosov med ljudmi je gotovo Jurčičev Domen. Iz prebranih del pišemo tudi domače ali šolske naloge, npr.: Obiskal sem Domnovo mater. Ob prevodu Marka Twaina imamo priliko, da spoznamo kos tujine.

Sedmi razred daje vso možnost, da se slavist nasloni na zgodovino. Glede na vzporednost z zgodovinsko snovjo bi sicer že v 6. razredu lahko obravnavali Finžgarjev roman Pod svobodnim soncem. Če tega nismo storili, je to prvo delo, ki ga bomo prebrali za obvezno berilo v 7. razredu. Daje nam bogato možnost interpretacije zgodovinskih poglavij, sprošča pa tudi otrokova domoljubna čustva. Obnova celotnega romana bo sicer težavna zaradi obsežnosti, bo pa nazoren primer, kakšna je dobra ali slaba obnova romana in kakšno natančnost zahteva tudi preprosto obnavljanje.

Med zgodovinska dela, ki so najbolj primerna za 7. razr., sodijo Senoin Kmečki punt, Veselinovičev Hajduk Stanko, Aškerčeva Stara pravda, Visoška kronika (Tavčar), Hči mestnega sodnika (Jurčič), medtem ko bodo spoznavanje izrazito slabih socialnih razmer pred prvo svetovno vojno posredovali Ptički brez gnezda. To delo bo učencem hkrati zgled humoristične povesti. Za domačo nalogo se bo obnesel spis: Srečal sem gospoda Kocmurja (učenci bodo takoj zadeli humoristični stil).

V 8. razredu se nam rada zgodi, da učence zasujemo z obveznim branjem pač zato, ker je znanje literature pri njih zdaj sistematizirano in ker se nam mudi, da bi v zadnjem letu pridobili čimveč literarnega znanja. Radi bi učence zadnji hip obogatili z deli vseh naših realistov pa tudi modernih pisateljev. Vendar moramo tudi zadnje leto ohraniti razsodnost. Učenci ne morejo vsega prebrati. Če bodo izobraževanje nadaljevali, ne bodo mogli mimo domače literature in se bo njihova literarna in estetska vzgoja organsko nadaljevala. Tisti pa, ki se bodo zaposlili po različnih strokah, so prepuščeni več ali manj lastnemu nagnjenju do lepe knjige. Če je bilo slavistovo delo v štirih letih vestno, je prav gotovo pustilo pozitivne sledove.

Izmed del iz obveznega berila bi izbrala za učence osmega razreda Jurčičevega Desetega brata in Sosedovega sina, Levstikovo Popotovanje iz Litije do Čateža, Cankarjevega Hlapca Jerneja, Bevkov roman, povest s partizansko ali povojno tematiko (npr.: M. Malenšek, Matjaž), pa tudi enega od znanih in primernih biografskih romanov (npr.: Pahorjev o Jurčiču ali Vaštetove o Prešernu) pa tudi Krst pri Savici.

Za zaključek še primer, kako obravnavam Cankarjevo povest Hlapec Jernej in njegova pravica, ki jo predpisuje učni načrt kot obvezno domače berilo za 8. razred:

1. Učenci prebero delo, ko so pri zgodovini obravnavali politične stranke in Cankarjev program. Z zgodovinske strani je torej že osvetljeno.

Branje samo mora biti natančno. Vsakdo si v beležnico zapisuje stvari, o katerih sodi, da jih bo uporabil, ko bo nalogo izgotavljal (metafore, opazovanja, značajji). Naše zahteve ob prebranem delu pa so te:

- a) Kdaj je Cankar delo napisal in kakšen namen je imel z njim?
- b) Cankar in njegov politični program.
- c) Kraj in čas dogajanja.
- č) Oznaka oseb: Jerneja, mladega Sitarja, oblastnikov.
- d) Najznačilnejše Cankarjeve metafore.
- e) Oznaka dela.

2. Kakšna naloga nas čaka v šoli?

a) Dober učenec, ki zna res lepo pripovedovati, pove kratko obnovo.

b) Preidemo na obravnavo. Naslonili se bomo na znano zgodovinsko snov.

Učenci vedo, kateri stranki je Cankar pripadal. Hotel je napisati volilno brošuro, pa je napisal najboljšo povest. Z njo je razkril krivičnost kapitalističnega družbenega reda. Glavni junak je kmečki proletarec, in sicer ne slučajno. Skupno z učenci

ugotovimo, da ga zadene najhujši udarec s smrtjo starega Sitarja, odslej se krivice zgrinjajo nad njim. Zadoščenja ne najde, ker ga najti ne more. Poisce si ga sam. To je simbol. Podoba proletarske revolucije. Ob našem vodstvu prihajajo torej učenci do čimbolj pravih in zrelih zaključkov. Razred naj ugotovi, da je Cankar globoko sočustvoval z vsemi izkoriščenimi ljudmi. Ob tem smemo osvetliti Cankarja še globlje: v nekaj stavkih razložimo primer Martina Kačurja. Tudi njega so družbene razmere uničile. Zaključek: Cankar je hotel z delom poudariti, da more biti pravičen le tak družbeni red, ki temelji na enakopravnih odnosih med ljudmi.

c) Posebej se primumo ob Cankarjevem slogu. Učenci navajajo odlomke, ki se jim zde najlepší. Ugotovimo zakaj. Gotovo vsebujejo kake stilne posebnosti, simbole.

č) Za konec povemo ilustrativno podrobnost iz Cankarjevega življenja, ki naj bo socialne vsebine. S tem bomo zaokrožili obravnavanje avtorja in dela v nekako celoto, ki je potrebna tudi ob analizi domačega berila. Ko bo v literaturi na vrsti obravnavanje Cankarja, bo naše delo že lahko. Znanje bomo le še razširjali in poglobljali.

Ce pa smo avtorja pri sistematičnem pouku književnosti obravnavali, preden so učenci prebrali njegovo delo — tudi ta način ima svoje vabljalivosti — potem gradimo pri analizi tudi na drugih znanih okoliščinah, ki poglobljajo razumevanje povesti.

Kadar obravnavamo katerokoli delo, se nikjer ne smemo spuščati v prevelike podrobnosti, ker bi s tem celoto samo razblinili. *Berta Golob*

RUSKI JEZIK NA PLOŠČAH

Fonetični inštitut zagrebške univerze je pod vodstvom profesorja Guberine izdelal že več pripomočkov za učenje tujih jezikov. Za ruski jezik¹ so posneli sedem plošč z vajami, in avtorica, Antica Menac, je izdala priročnik z najnujnejšimi pojasnili o ruskem glasoslovju, večkrat v primerjavi s srbohrvatskim; v 34 vajah pa je natisnjen tudi ves tekst, ki je posnet na ploščah. Poleg odtenkov v izgovoru vokalov in konzontanov je upoštevana tudi interpretacija stavka, s posebnim poudarkom na melodični liniji. Zelo poučne so grafične razvrstitve izgovora ruskih vokalov v odvisnosti od konzontanne sosesčine, ki je lahko mehka ali trda, in v zvezi s tem premik izgovora v vokalnem trapezoidu. Seveda se avtorica ob nekaterih še spornih vprašanjih v tej, praktični rabi namenjeni knjižici ni mogla spuščati v razpravljanje. Je pa upoštevala zadnje izsledke raziskovalcev ruskega glasovnega sestava, in kjer se je morala sama odločiti za to ali ono rešitev, je vselej izbrala objektivno najbolj utemeljeno. Vse glasoslovne norme ruskega knjižnega jezika zanesljivo ponazarja izgovor tekstov na ploščah. Vendar bi bilo želeli, da bi te tekste dopolnjevalo več živih dialogov.

Knjižica in plošče bodo koristile vsakomur, kdor se na katerikoli stopnji uči ruskega jezika: začetnik si bo na tej osnovi najhitreje in sistematično pridobil pravilno izgovorjavo posameznih glasov, besed, besednih zvez in stavkov; tisti, ki bi se hoteli izpopolniti, si bodo osvojili pravo rusko melodijo vseh vrst stavkov in odpravili morebitno nedoslednost v izgovoru, na višji stopnji pa morejo plošče učinkovito spremljati predavanja in vaje iz ruske fonetike.

V isti zbirki pričakujemo v kratkem plošče in priročnik tudi za slovenski knjižni jezik. *Franc Jakopin*

POUK DRUGIH JUGOSLOVANSKIH KNJIŽEVNOSTI NA GIMNAZIJAH V SLOVENIJI

Književnost drugih narodov Jugoslavije poučujemo na gimnazijah ob pouku slovenskega jezika in književnosti. Taka združitev je povsem upravičena tako iz praktičnih razlogov kot tudi zaradi narave snovi same. Dosedanje gimnazijske mature, še bolj pa izkušnje predavateljev srbske, hrvatske in makedonske književnosti na filozofski fakulteti in višji pedagoški šoli kažejo, da prenekateri profesorji v

¹ Ruski jezik na ploščah. Izgovor in intonacija s recitacijama. Tekst i komentar sastavila Antica Menac. Tekst čita Lidija Korjagina, Moskva. JUGOTON. Zagreb 1958.